

HRVATSKA NARODNA BANKA

Beskreditni oporavak i perspektive poticanja kreditiranja

Boris Vujčić
guverner

5. travnja 2016.
Konferencija “Kredit i gospodarski rast”, HUB i HUP

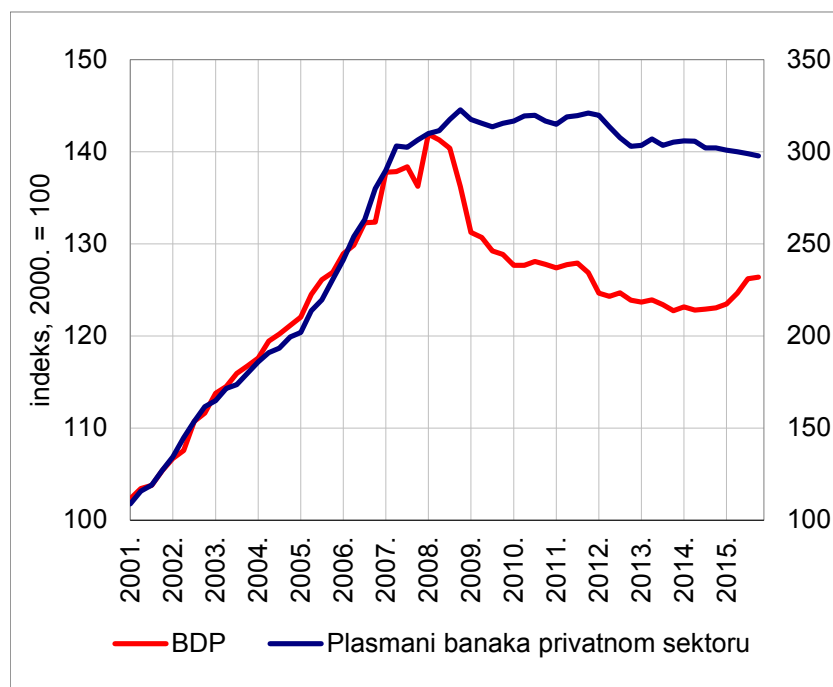
Kreditiranje i rast

- Postavljanje pozornice – kreditiranje prije krize
  - neodrživ rast kredita i neučinkovita alokacija
  - visoka zaduženost koja otežava servisiranje duga

- Tijekom krize
  - kreditiranje poduzeća blago se povećalo
  - snažan pad BDP-a

- Kreditiranje danas
  - oporavak i optimističnija očekivanja potiču potražnju
  - prezaduženost i nedostatak kolaterala opterećuju oporavak potražnje za kreditima

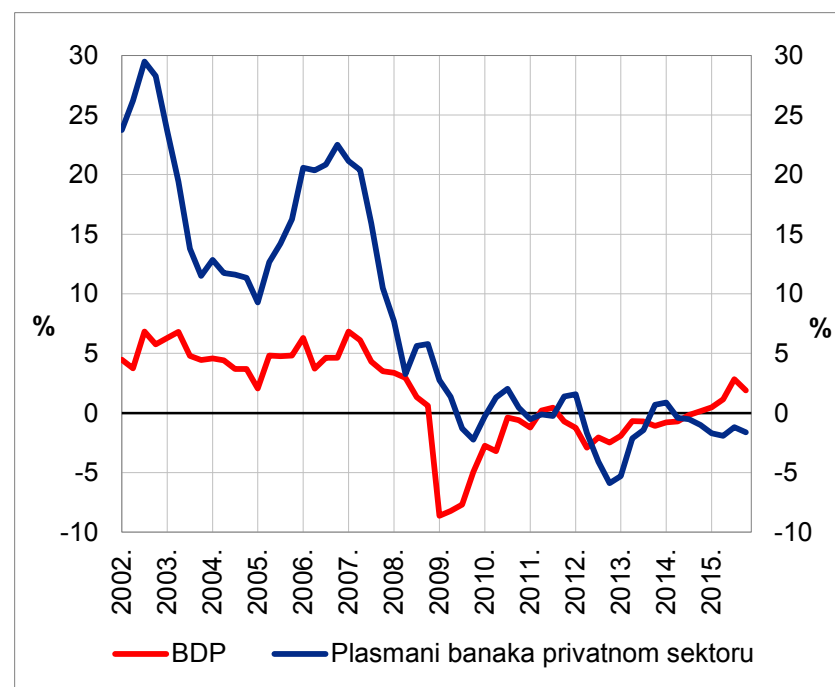
Dinamika kreditiranja i gospodarska aktivnost – postoji li veza?

Godišnje stope promjene 2002. – 2015.

Napomena: Godišnje stope promjene plasmana izračunate su na temelju transakcija.
Izvori: DZS; HNB

Razine 2001. – 2015.

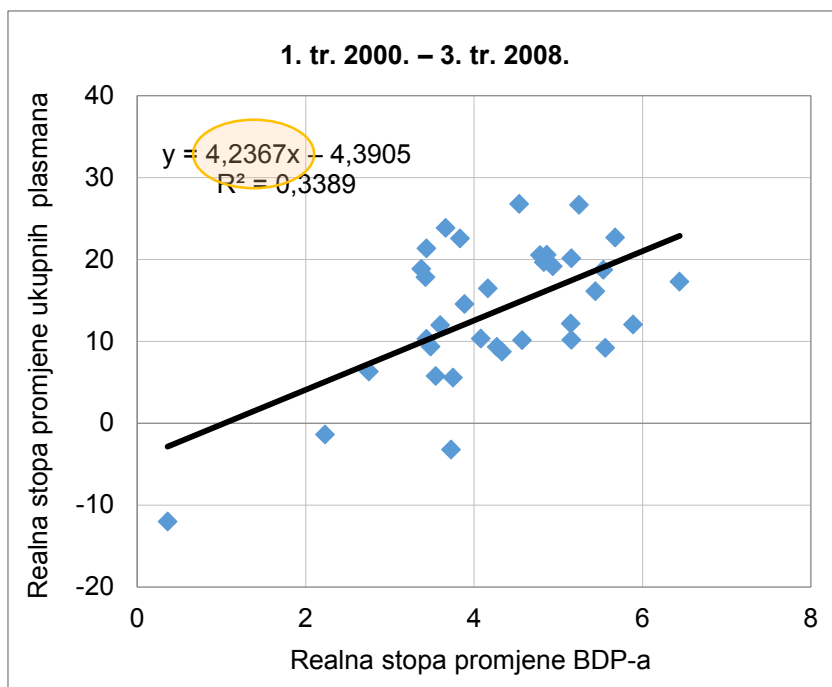

Napomena: Realne sezonski prilagođene vrijednosti
Izvori: DZS; HNB

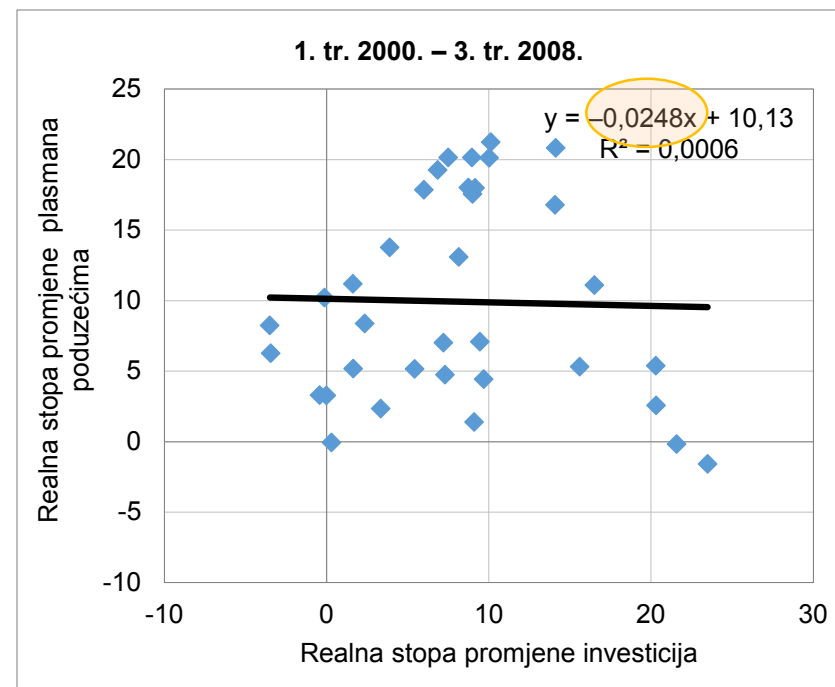
Kreditiranje prije krize

– neodrživ rast i neefikasna alokacija resursa (1)

Rast realnog BDP-a od 1 postotnog boda u prosjeku je bio popraćen rastom plasmana od 4 postotna boda

Nema povezanosti između rasta domaćih plasmana poduzećima i investicija

Napomena: Podaci se odnose na tromjesečne stope rasta za razdoblje od prvog tromjesečja 2000. do trećeg tromjesečja 2008.

Izvori: DZS; HNB

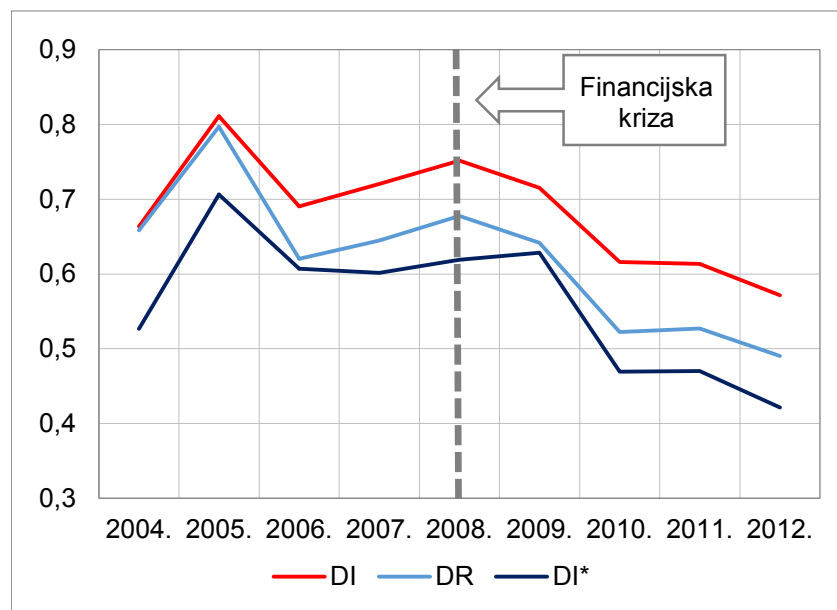
Kreditiranje prije krize – neodrživ rast i neefikasna alokacija resursa (2)

- Relacijsko financiranje (engl. *relationship lending*)
  - zasniva se na prikupljanju povlaštenih informacija u dugoročnom i složenom odnosu s dužnikom
  - mjeri se brojem i intenzitetom relacija s bankama i trajanjem kreditnog odnosa (relacijsko financiranje znači veći oslonac na glavnu banku i duže trajanje kreditnog odnosa te rjeđe mijenjanje glavne banke)
  - u uvjetima dugotrajne krize relacijsko financiranje može nepovoljno djelovati na kvalitetu kreditnog portfelja banaka

- Istraživanja za Hrvatsku pokazala su da su krediti dani kroz relacijsko financiranje bili negativno povezani s kreditnim rizikom (Financijska stabilnost, br. 11, HNB, 2013.)
  - banke su svoje dugoročno povezane klijente ocjenjivale niže rizičnima, a ujedno ih i intenzivnije financirale → upitna ispravnost ocjene kreditnog rizika

Kreditiranje prije krize – neodrživ rast i neefikasna alokacija resursa (3)

- Udio poduzeća koja se koriste relacijskim financiranjem bio je veći prije krize nego u krizi (lijevi graf)
- Prije krize broj banaka s blagim standardima klasificiranja kreditnog rizika bio je veći od broja relativno strogih banaka, a u krizi je porastao broj i strogih i blagih banaka (desni graf)

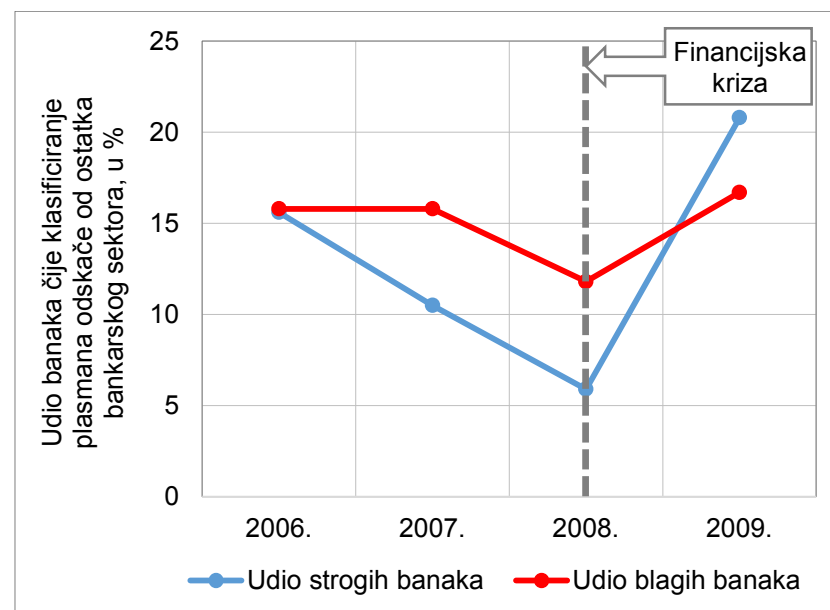
Udio poduzeća koja su se koristila relacijskim financiranjem (prema jednom od kriterija relacijskog financiranja)

Napomena: DR je dugoročan kreditni odnos s jedinom bankom, DI s dominantnom bankom i DI* je iznimno dug kreditni odnos s dominantnom bankom.

Izvor: Financijska stabilnost, br. 11 (Okvir 2), HNB (2013.).

Identificiranje blagih i strogih banaka u klasificiranju poduzeća po kreditnom riziku

Napomena: Blage (stroge) banke imaju značajno blaže (strože) kriterije klasificiranja poduzeća prema kreditnom riziku od prosjeka sustava (prema Rascheovu modelu).

Izvor: Ridzak (2013.).

Kreditiranje prije krize – neodrživ rast i neefikasna alokacija resursa (4)

- Prije krize snažnije su kreditirana poduzeća s većim kreditnim rizikom (tzv. zombie kreditiranje)

Razdoblje prije krize (2007. – 2008.)		Dužnici u iznimno dugom relacijskom financiranju	Dužnici u kraćem relacijskom financiranju	Dužnici koji primjenjuju transakcijsko financiranje
Ukupno korporativni sektor	Stopa rasta kredita	11,9	19,0	5,9
	<i>Kreditni rizik (NPLR)</i>	12,5	14,2	10,4
Građevinska djelatnost	Stopa rasta kredita	15,0	13,8	7,5
	<i>Kreditni rizik (NPLR)</i>	12,3	14,9	9,8
Ostale djelatnosti	Stopa rasta kredita	11,0	24,4	5,4
	<i>Kreditni rizik (NPLR)</i>	12,6	13,5	10,6

Napomena: Relacijsko financiranje odnosi se na kreditiranje zasnovano na posjedovanju povlaštenih informacija o dužniku na temelju dugoročnoga međusobnog odnosa, dok se transakcijsko financiranje zasniva na standardiziranim i unaprijed definiranim uvjetima koji vrijede za sve klijente. Stopa rasta kredita odnosi se na prosječnu godišnju stopu promjene kredita. Kreditni rizik je prosječan stupanj rizičnosti portfelja (udio dužnika koji neuredno plaćaju kreditne obveze, izražen u postotku).

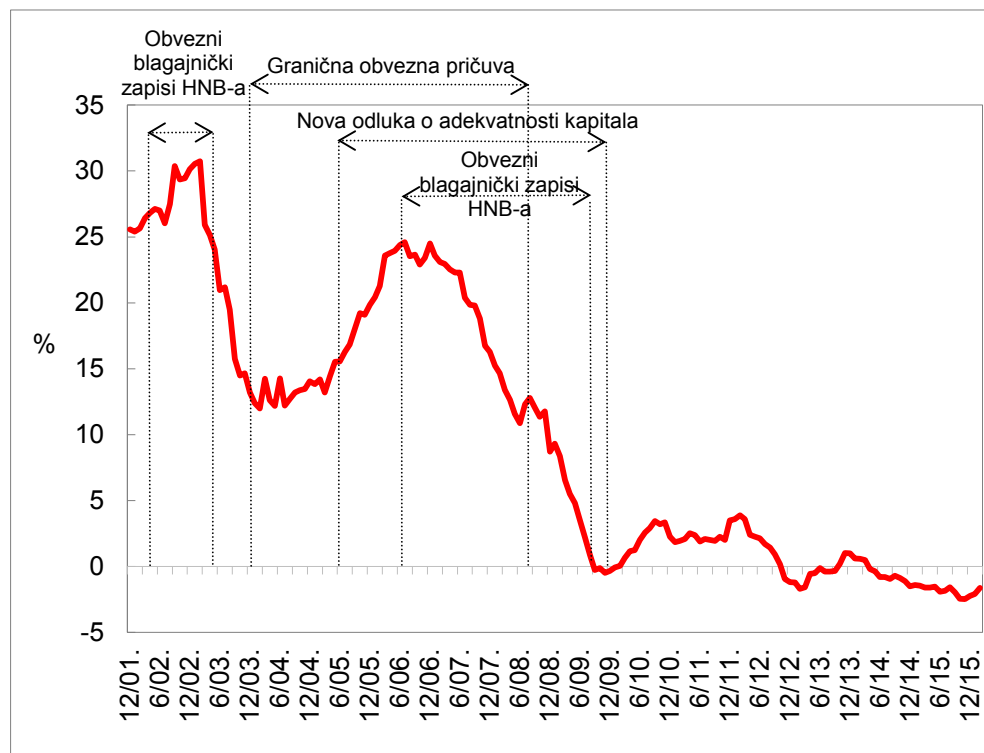
Izvori: Fina; HNB (preuzeto iz Okvira 2. Modeli bankovnog financiranja u korporativnom sektoru, Financijska stabilnost, br. 11, 2013.)

HNB je monetarnim i makrobonitetnim mjerama ograničavao kreditnu ekspanziju prije krize

Najvažnije pretkrizne mjere:

- visoka razina obvezne pričuve
- intervencije – dominantno u smjeru ublažavanja aprecijacijskih pritisaka
- administrativno ograničavanje rasta kredita OBZ (na 16% u 2003. i 12% u 2007.–2009.)
- minimalno potrebna devizna potraživanja
- granična (i posebna) obvezna pričuva
- povećani kapitalni zahtjevi za valutno inducirani kreditni rizik
- povećana minimalna adekvatnost kapitala na 12%

Mjere monetarne politike i rast plasmana (godišnje stope promjene na temelju transakcija)

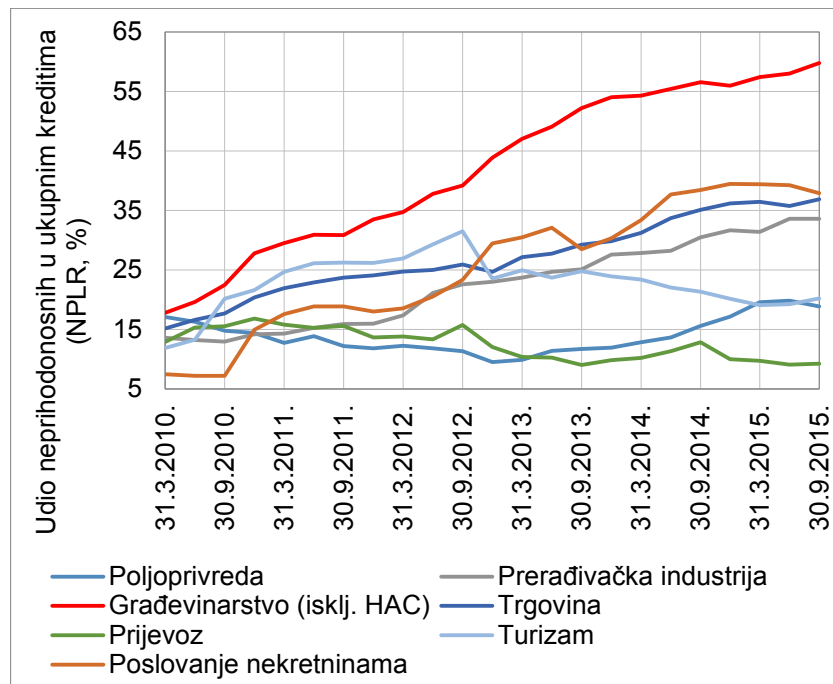

Izvor: HNB

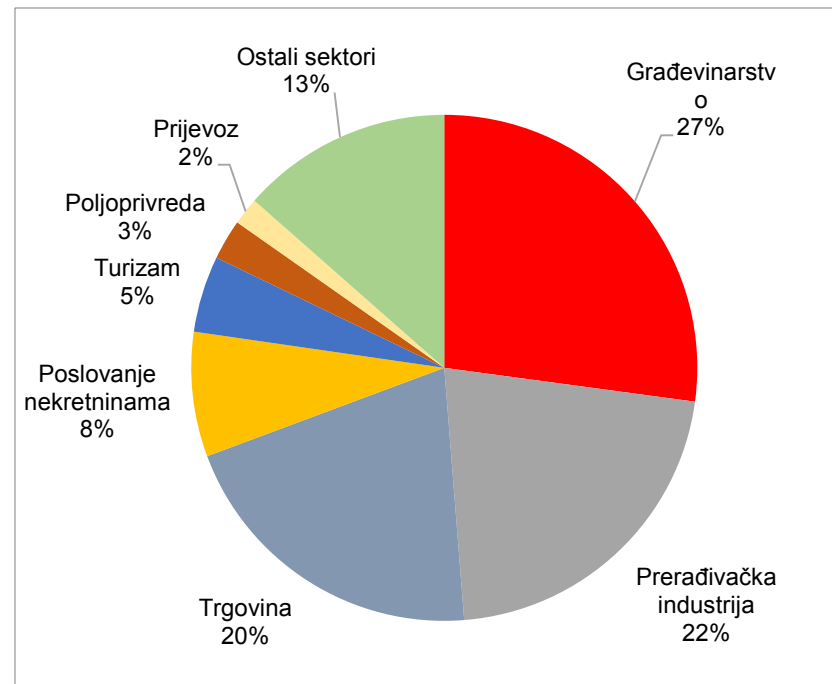
U bilancama banaka ipak su se nagomilali loši krediti

Udio neprihodonosnih kredita u ukupnim korporativnim kreditima po djelatnostima

Izvor: HNB

Struktura ukupnih neprihodonosnih kredita odobrenih korporativnom sektoru prema djelatnostima (rujan 2015.)

Izvor: HNB

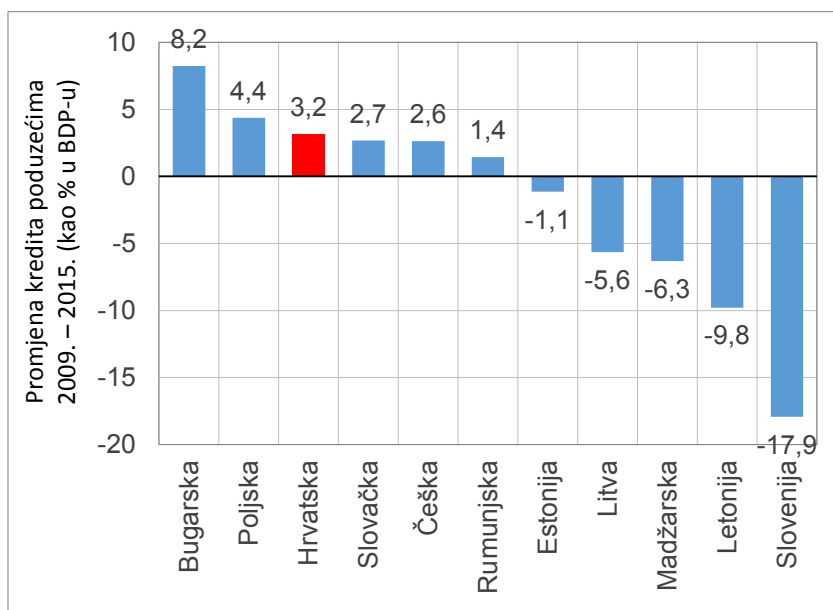
Kreditna aktivnost tijekom krize

- Hrvatska zahvaljujući mjerama HNB-a za vrijeme krize nije doživjela kreditni slom (engl. *credit crunch*)
- Kreditiranje poduzeća poraslo je, kao i inozemni izvori financiranja
- Domaći plasmani poduzećima na kraju 2015. bili su za 10,3% veći nego na kraju 2008. (+3,2% BDP-a), dok su se domaći plasmani stanovništvu u istom razdoblju smanjili za 9,3% ili -3,6% BDP-a (isključujući utjecaj otpisa plasmana i tečajnih promjena)

Korporativni je sektor tijekom krize čak i blago povećao svoj ukupni dug

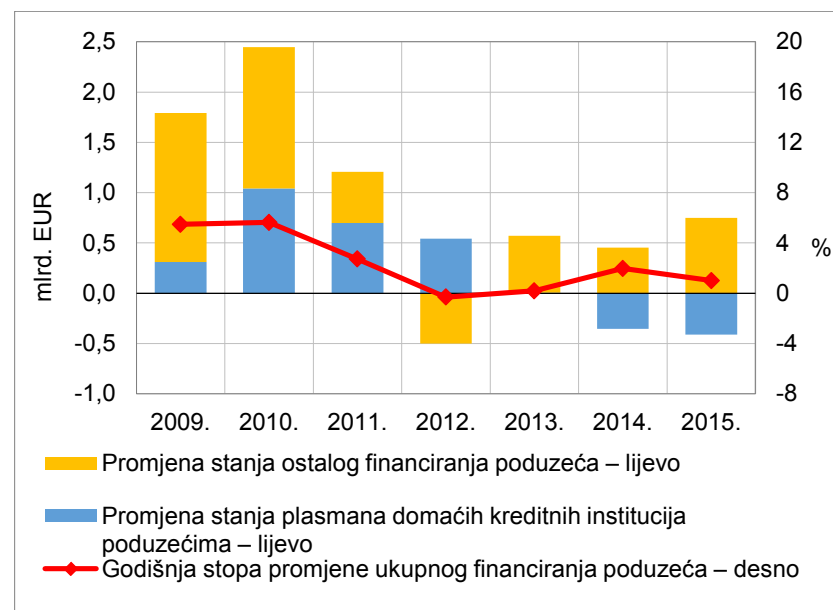
Domaći krediti poduzećima, 2009. – 2015.

Napomena: Stupci prikazuju kumulativnu promjenu kredita banaka sektoru nefinancijskih poduzeća kao postotak BDP-a za razdoblje 2009. – 2015. (izračunato na temelju transakcija)

Izvori: ESB; Eurostat; AMECO; HNB

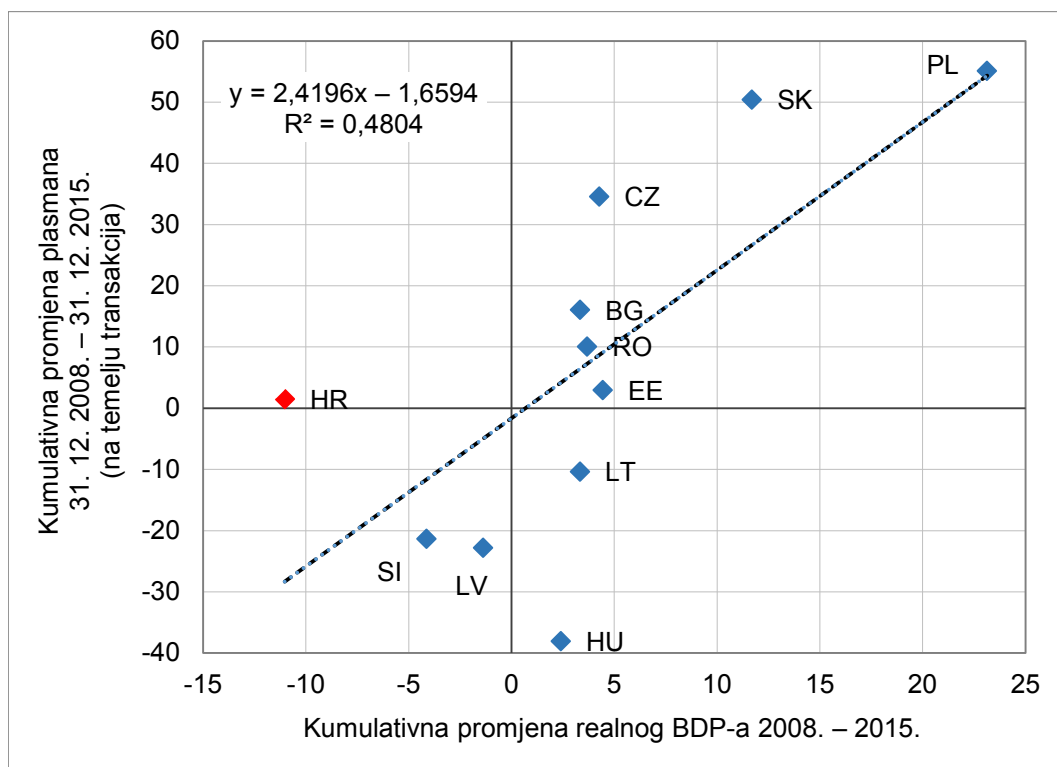
Ukupno zaduživanje poduzeća, 2009. – 2015.

Napomena: Ostalo financiranje uključuje zaduživanje kod domaćih leasing kuća, HBOR-a, inozemnih banaka i vlasnički povezanih poduzeća u inozemstvu. Promjene su izračunate na temelju transakcija domaćih plasmana i podataka o inozemnom dugu isključujući učinak duga brodogradilišta koji je preuzeo MF u 2012. te pretvaranja duga u kapital.
Izvori: Hanfa; HNB; izračun HNB-a

Unatoč porastu korporativnoga kreditiranja, hrvatski BDP snažno je pao

Korelacija između promjene realnog BDP-a i promjene plasmana

Izvor: ESB

Aktualni uvjeti na tržištu kredita

□ Ponuda:

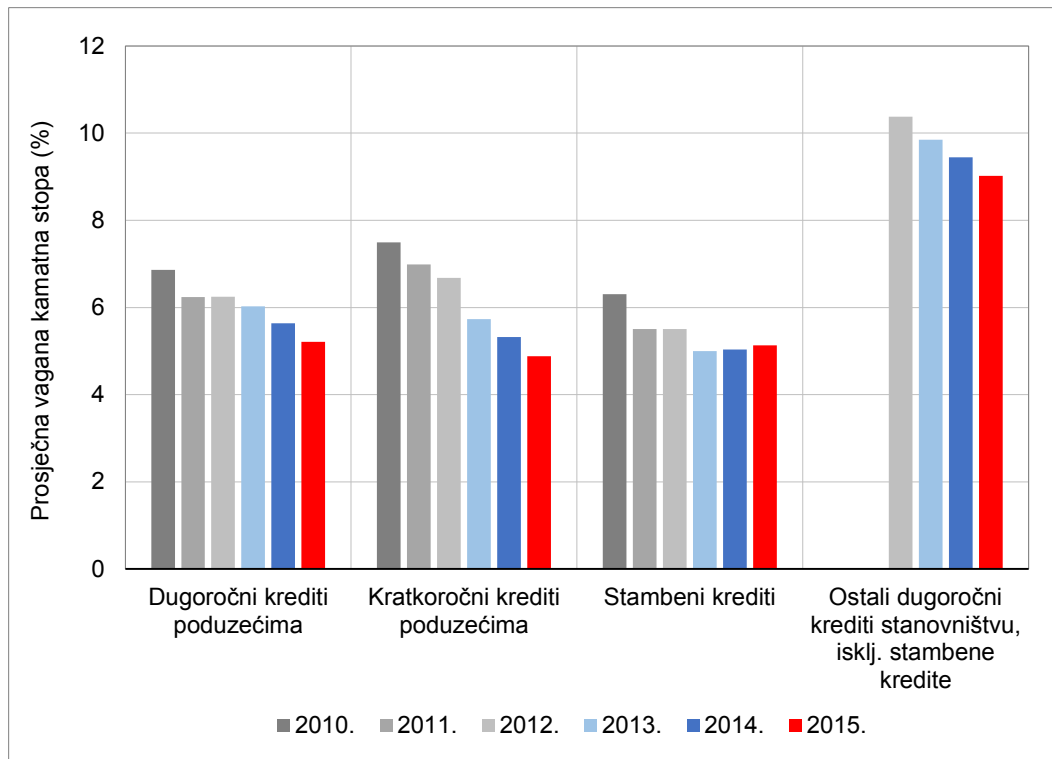
- nesklonost banaka preuzimanju rizika
- ipak, standardi odobravanja kredita počeli su se ublažavati
- kamatne stope u padu, ali rizičnost države ograničava snažniji pad
- rastući trend udjela loših plasmana zaustavlja se

□ Potražnja:

- poboljšana očekivanja glede budućih kretanja
- blago poboljšana kretanja na tržištu rada
- unatoč tome, visoka postojeća razina zaduženosti domaćih sektora
- manjak kolaterala i niska kapitaliziranost poduzeća
- povećana potražnja za kunkskim kreditima

Kamatne stope domaćih banaka padaju

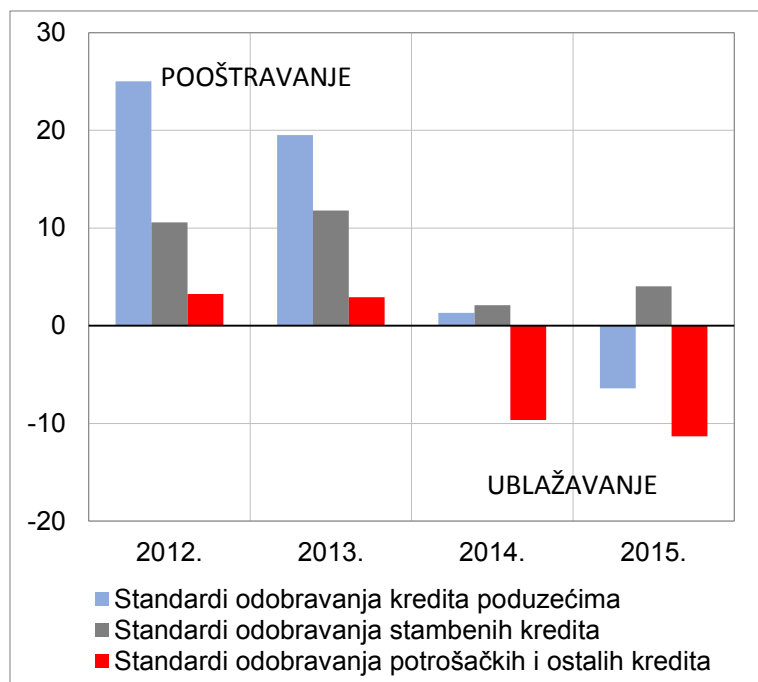
Kamatne stope na kredite banaka, godišnji prosjeci (%)

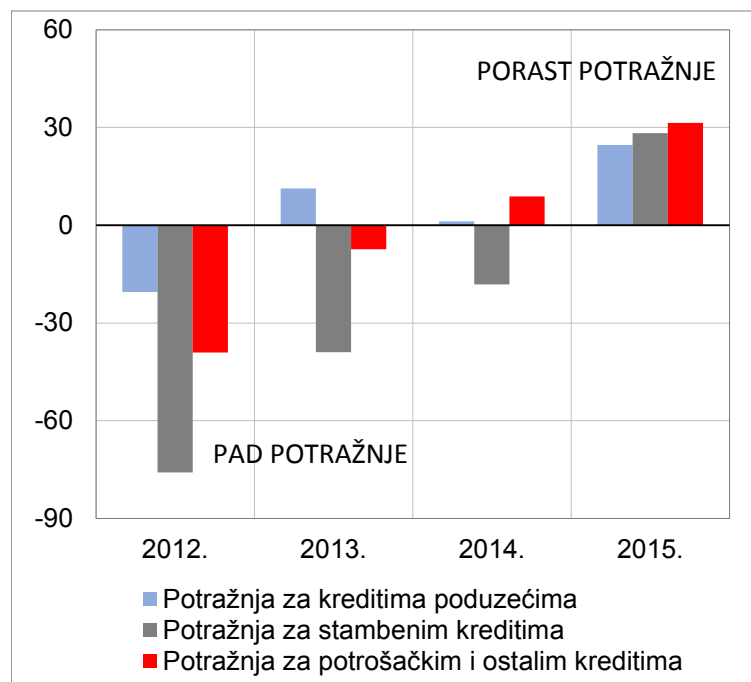
Izvor: HNB

Standardi se uglavnom ublažavaju, a potražnja raste

Promjena standarda odobravanja kredita (ponuda)

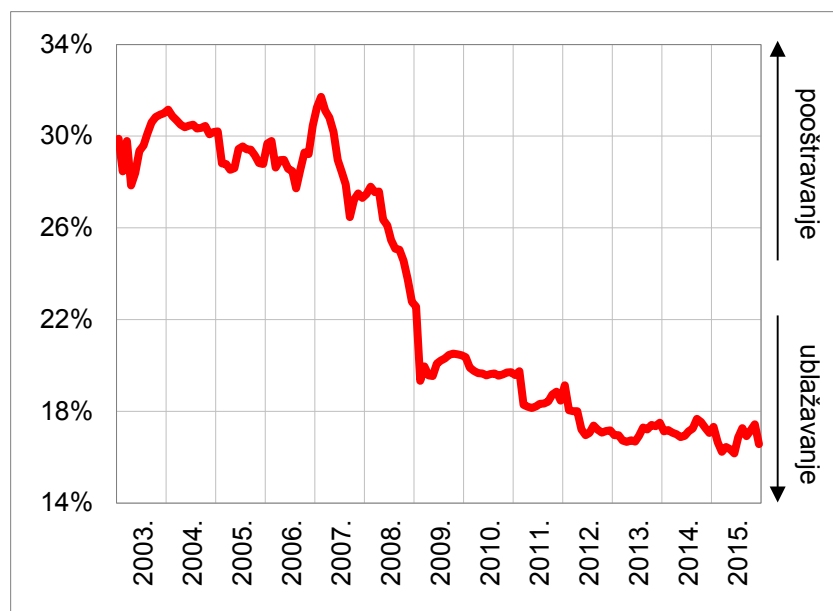
Promjena kreditne potražnje

Napomena: Podacima su prikazani godišnji prosjeci neto postotka odgovora banaka ponderirani udjelima u pripadajućoj skupini kredita.
Izvor: Anketa o kreditnoj aktivnosti banaka, HNB

Tome je pridonijela i protuciklička monetarna politika

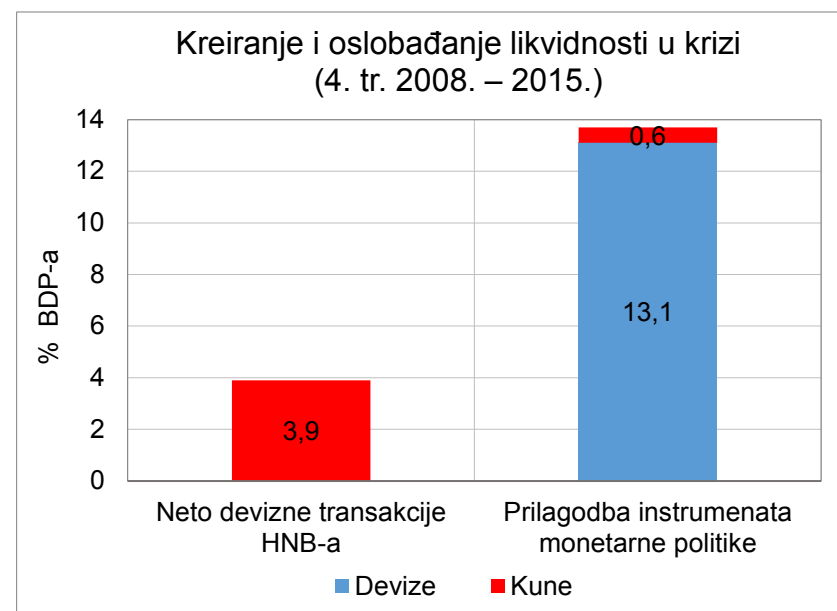
Pokazatelj monetarne politike HNB-a

Napomena: Pokazatelj monetarne politike = Imovina kreditnih institucija koja se drži zbog regulative/pasiva kreditnih institucija. Imovina kreditnih institucija koja se drži zbog regulative (umanjena za viškove likvidnosti) uključuje obračunatu obveznu pričuvu u kunama, izdvojenu obveznu pričuvu u devizama, graničnu obveznu pričuvu, blagajničke zapise HNB-a i minimalno potrebna devizna potraživanja.

Izvor: HNB

Ekspanzivnost monetarne politike HNB-a za vrijeme krize

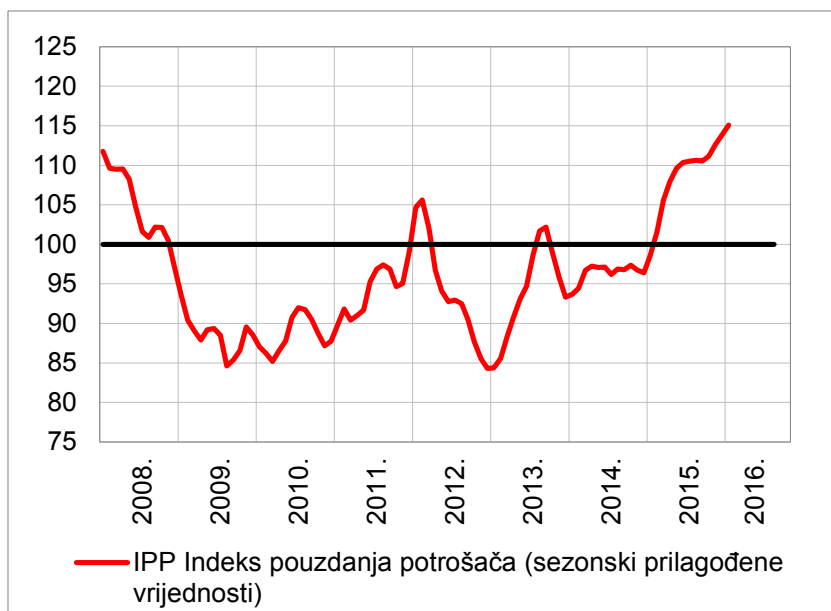
Izvor: HNB

Rast potrošačkog i poslovnog optimizma

Indeks pouzdanja potrošača

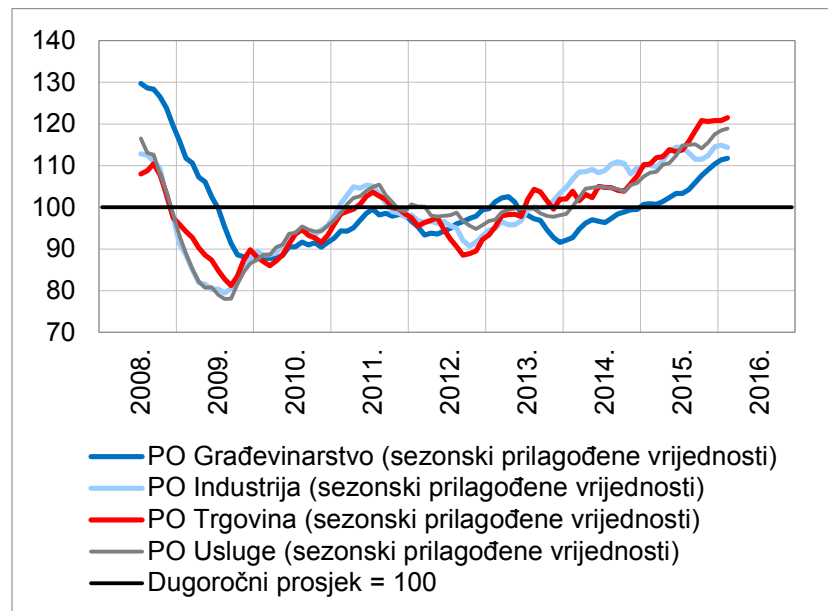
(standardizirane vrijednosti, tročlani pomični prosjeci)

Izvori: Ipsos; EK (sezonska prilagodba EK-a); HNB

Pokazatelji poslovnog optimizma

(standardizirane vrijednosti, tročlani pomični prosjeci)

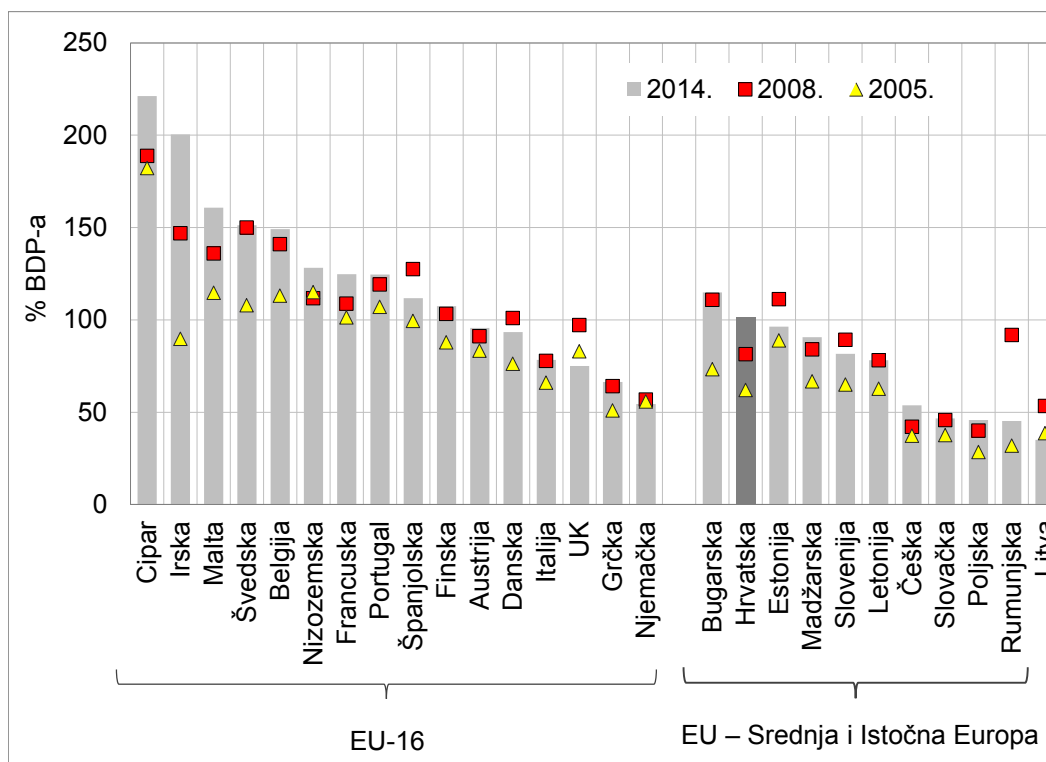

Napomena: Na serijama pokazatelja poslovnog optimizma primijenjeni su novi ponderi koji se od srpnja 2014. temelje na ukupnom prihodu, a ne na broju zaposlenih u poduzeću. Istraživanja poslovnog optimizma provode se od svibnja 2008.

Izvori: Ipsos; EK (sezonska prilagodba EK-a); HNB

Hrvatski korporativni sektor među najzaduženijima u Srednjoj i Istočnoj Europi

Dug sektora poduzeća, izražen kao % BDP-a

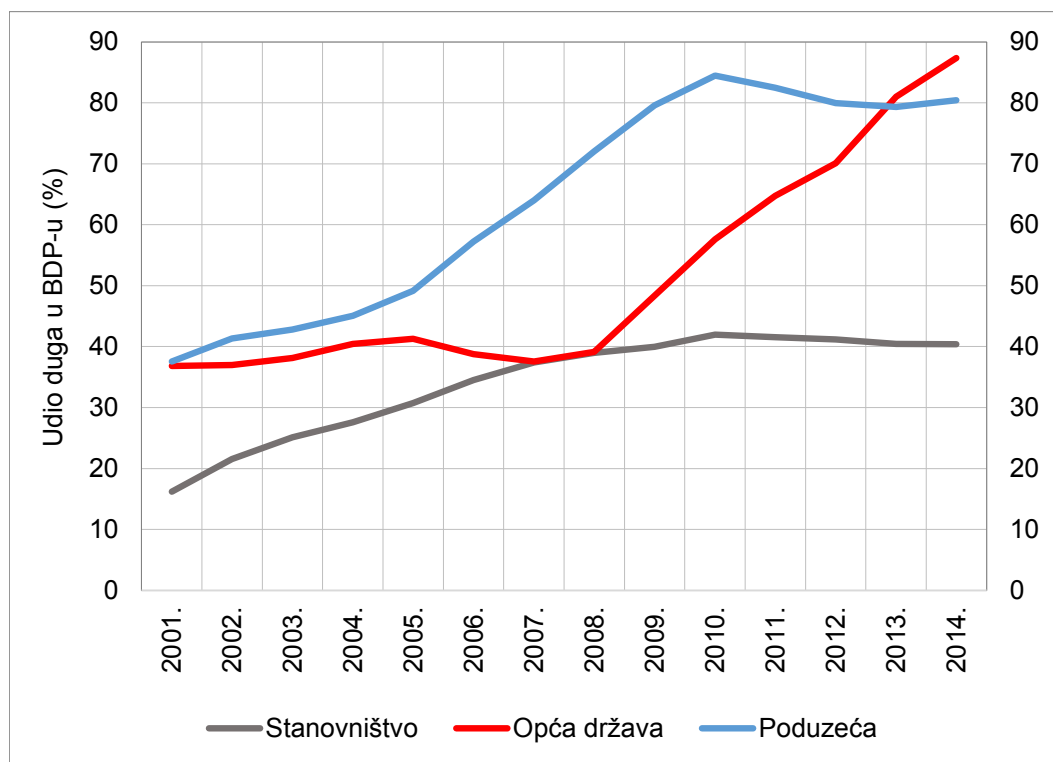

Napomena: Dug poduzeća obuhvaća obveze po kreditima i dužničkim vrijednosnim papirima iz nekonsolidiranih financijskih računa.

Izvor: Eurostat

No, poduzeća i stanovništvo sporo se razdužuju

Dug domaćih sektora, izražen kao % BDP-a

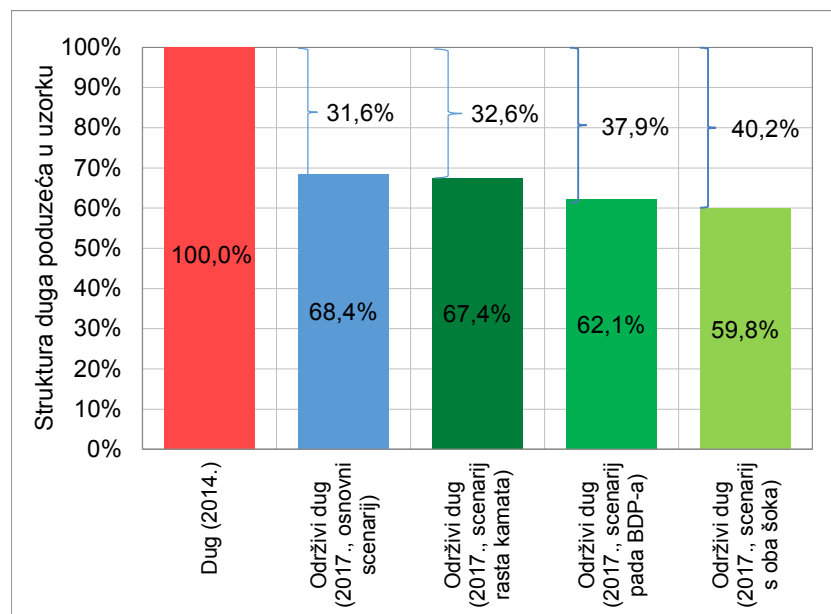

Napomena: Dug obuhvaća obveze po kreditima i dužničkim vrijednosnim papirima.
Izvori: DZS; HNB (konsolidirani financijski računi)

Gotovo trećina duga sektora poduzeća ocijenjena je prekomjernom

- Ocijenjeno je da se 31,6% duga sektora poduzeća ne može financirati iz tekućeg poslovanja
- U slučaju rasta kamatnih stopa i pada BDP-a 40% duga poduzeća bilo bi prekomjerno
- Najopterećeniji prekomjernim dugom: građevinarstvo, velika poduzeća, neizvoznici
- Prezaduženost poduzeća koči investicije (Martinis i Ljubaj, 2016.)

Ocjena održivosti duga poduzeća

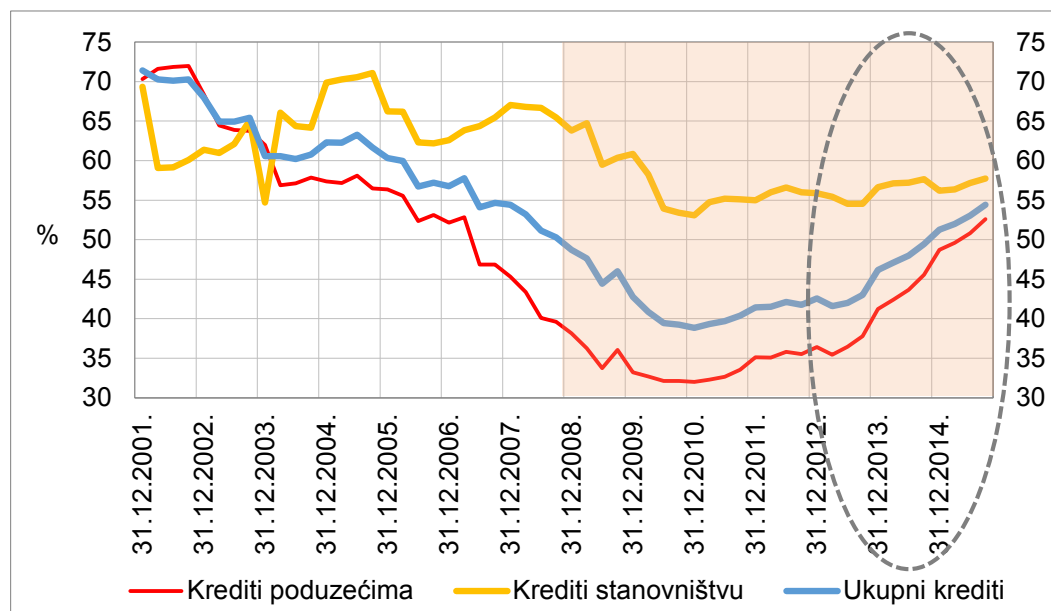

Napomena: Podaci uz zagrade prikazuju ocijenjene potrebe za razduživanjem, izražene kao postotak duga sektora poduzeća. Osnovni scenarij pretpostavlja rast BDP-a iz projekcije i stagnaciju kamatnih stopa. Alternativni šokovi uključuju: (a) šok rasta kamatnih stopa od 1 p. b. godišnje, (b) šok godišnjeg smanjenja rasta BDP-a za oko 2 p. b. u odnosu na osnovni scenarij i (c) kombinaciju obaju šokova.
Izvori: Amadeus; Fina

Bonitetne mjere HNB-a potaknule su banke na povećanje rezervacija za loše plasmane...

- 2013. – postroženi standardi pokrića loših plasmana rezervacijama
  - Ako banka aktivno ne rješava problem NPL-ova, primorana je postupno povećavati rezervacije za te plasmane, neovisno o njihovoj pokrivenosti kolateralima

Pokrivenost loših kredita rezervacijama (%)

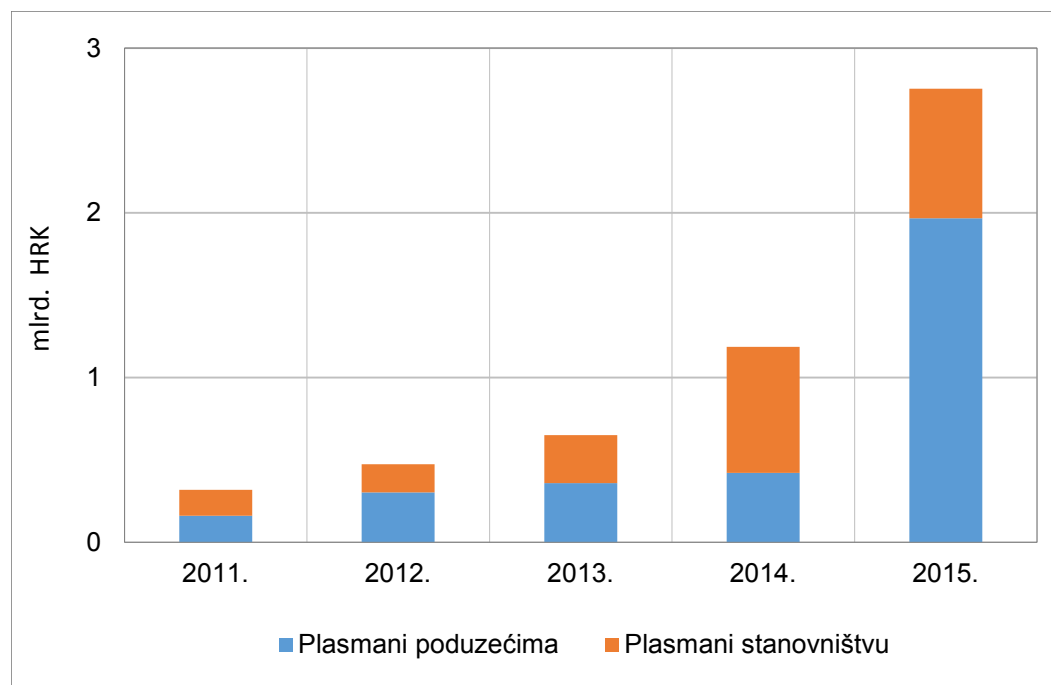

Izvor: HNB

... i time potaknule brže čišćenje bilanci banaka

- Zamjetan rast otpisa plasmana banaka, posebno kod plasmana poduzećima

Iznosi otpisa plasmana

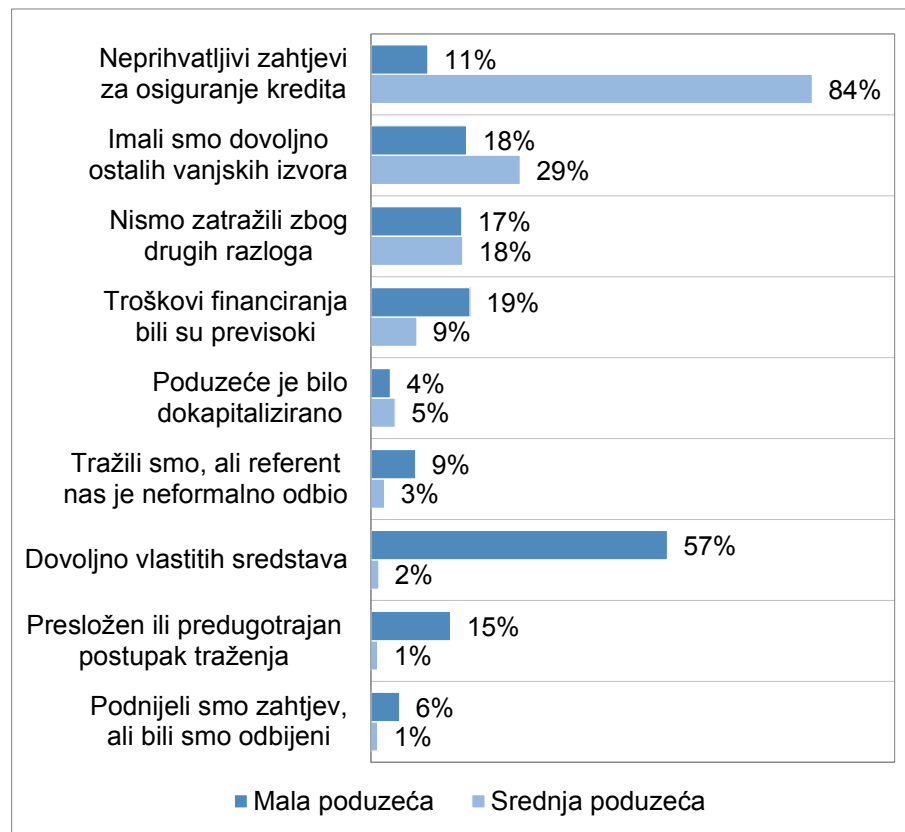

Napomena: Procijenjeni iznosi otpisa povezani s projektima Brush 1 i 2 te konverzijom kredita u CHF stanovništvu nisu uključeni u podatke.

Izvor: HNB

Nedostatak kolaterala i kapitala glavna prepreka dobivanju kredita za MSP

- Glavna prepreka dobivanju kredita jest manjak kolaterala
  - potencijal za značajnije korištenje **jamstvenih shema** kojima bi se kompenzirao manjak kolaterala
- Poduzeća imaju potrebu i za boljom podrškom pri korištenju fondova EU-a
- Ograničenja dinamičnijeg oporavka kreditiranja malih i srednjih poduzeća velikim su dijelom izvan dosega monetarne politike

Napomena: Na slici je prikazan udio poduzeća koji je naveo određeni razlog za nekorištenje kredita. Odgovarala su samo ona poduzeća koja se nisu koristila kreditom u 2014.

Izvor: Anкета o pristupu malih i srednjih poduzeća financiranju, HNB i Ipsos 2015.

HNB nastavlja osiguravati visoku likvidnost bankovnog sustava

---

- HNB će nastaviti s ekspanzivnom politikom podržavanja visoke likvidnosti monetarnog sustava
- Dodatno, strukturnim repo operacijama HNB nastoji bankama osigurati dugoročnije izvore kunske likvidnosti po konkurentnoj kamatnoj stopi, s ciljem intenziviranja kreditiranja gospodarstva i stanovništva u domaćoj valuti
- To je ono što u danim okolnostima HNB može napraviti i na što može utjecati, vodeći pritom računa o stabilnosti tečaja domaće valute i ukupnoj financijskoj stabilnosti sustava

Je li rast kredita ključan za oporavak?

- ❑ Rast kreditiranja vjerojatno se ne može smatrati ključnim činiteljem ni formulom za konačni oporavak hrvatskoga gospodarstva
- ❑ To mora biti rast izvoza i povećanje konkurentnosti domaće ekonomije temeljeno na strukturnim reformama uz istodobno obuzdavanje makroekonomskih neravnoteža i konsolidiranje javnih financija
- ❑ Povoljnijim uvjetima financiranja mogu pridonijeti jamstvene sheme i bolji okvir za rješavanje loših kredita (učinkovitije stečajne procedure i otklanjanje poreznih dvojbi)